

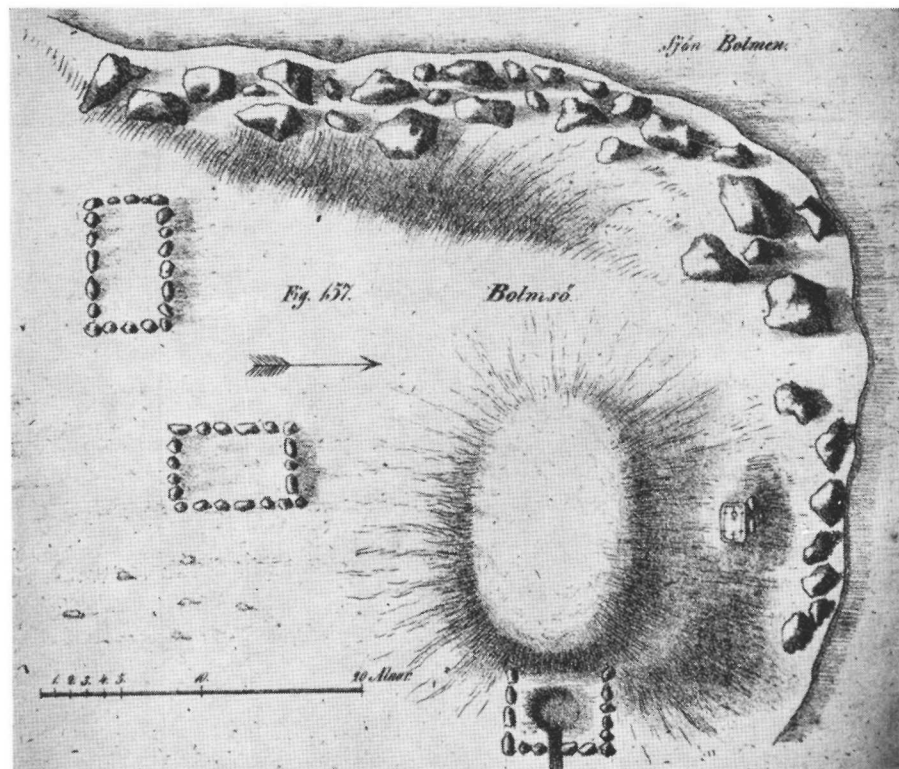


Fig. 24. Sm 47. Håringe. Bolmsö sn. Efter N. H. Sjöborg: Samlingar för Nordens fornälskare 3, pl. 49.

lämningar av **r**, men det är osäkert. Palmgren har antytt ett **r**; de fåror Vistrand har här, likna en **r**-bst; Djurklou har ej ansett något läsligt. 9 **k** är vänt bakochfram. Av runan 10 återstår ett svagt vertikalt streck. Den eljest försiktige Wallman har här läst **p**, likaså Djurklou och Palmgren; Vistrand har ej ritat någonting, ej heller Hilfeling. Av sista runan synes endast ett vertikalt streck mycket svagt. Hilfeling och Palmgren läsa **h**, om också med tvekan i fråga om bistavarnas nedre hälft, Vistrand **n**, Djurklou **k** med bst svagt antydd. Det hela är mycket osäkert.

Inskriften ger inga säkra hållpunkter för en datering. Enligt S. Gardell är stenen en typisk missionshäll från 1100-talet.

48. Torp. Bredaryds sn.

Pl. 41.

Litteratur: B 1028, L 1252. Ransakningarna 1669 och 1690; J. Peringskiöld: Monumenta 8 bl. 29; B. A. Ennes: F m 61 (hs i KB), Underrättelser om det gamla fylkeskonungariket Finnheten (1809) s. 44; J. Adlerbeth: Archæologi (ATA); J. J. Lagergren: Rättelser och tillägg (hs i Växjö Stifts- och landsbibl.) 2 s. 49; J. Wallman: Topographica Smolandiae (hs i Linköpings Stifts- och landsbibl.) s. 128; N. H. Sjöborg: Samlingar för Nordens fornälskare 3 (1830) s. 129; P. Wieselgren: Ny Smålands beskrifning 3 (1846) s. 153; J. Allvin: Beskrifning öfver Wästbo härad (1846) s. 124; N. G. Djurklou: Anti-qvariska resor i Östbo, Westbo och Mo härad 1870 (ATA) s. 110, tr. i NSmMedd 10 (1932) s. 34; A. Friberg: Anteckningar (NSmArk); O. v. Friesen i Småländska hembygdsböcker 2 (1923) s. 44, jfr NSmMedd 10 (1932) s. 34 not.

Äldre avbildningar: U. Christofferson: träsnitt i Peringskiölds Monumenta och B 1028; Wallman: teckning i a. s. 131; Djurklou teckning i o. a. hs pl. 17; P. Vistrand: teckning den $\frac{5}{8}$ 1880 (NSmArk och ATA); Friberg: teckning den $\frac{16}{8}$ 1886, foto 1917 (NSmArk); E. Ihrfors: teckning i Smolandia sacra (ATA) 2 s. 354; v. Friesen: foto 1917 (NSmArk).

Stenen står på Torps Norregårds ägor vid norra sidan av landsvägen Bredaryd–Forsheda, ca 10 m V om bron över Bjursbäcken, även kallad Resestensbäck, med inskriften åt S.

När den första gången omnämnes, i *Ransakningarna* 1669, låg den i bäcken, såsom framgår av kyrkoherde Jonas Magni Gummelius' rapport: »Mitt emellan Forssheedz och Bredarydz kyrckior uthi ett wadh

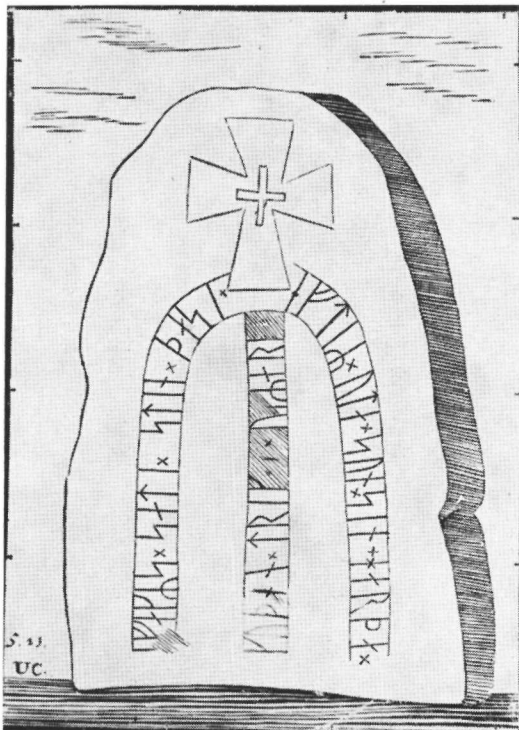


Fig. 25. Sm 48. Torp. Bredaryds sn. Efter träsnitt i Peringskiölds *Monumenta* (B 1028).

Lanespångh benemdh säga gamble trowärdige män en steen wara nidh sänkt, som på både sijdor är medh Rune beskrifwen.» Stenen har senare tagits upp ur bäcken och rests, såsom framgår av kyrkoherde Andreas A. Bolinus' rapport i *Ransakningarna* 1690: »Eliäst på Landz vägen emillan Forssheedagz och Bredarydz kyrckior, äre uppreeste twänne Runsteener, medh gammal skrift, den Ene widh goossbäck [Sm 52] och then andre widh Långe Spångh [Sm 48] ... in emoot Bärge brodh, är tämmeligh stoor och widh, och intet myckit länge sedan upprättat uhr bäcken, och widh vägen stält, dess Caractherer äro mörcke och beswärlige att see och finna.» Peringskiölds *Monumenta*: »Ej långt ifrån Bredarydz Kyrkia, när man reser Landzwägen ut åt som löper til Forsseda, beskådar man en gammal Runsteen, som Antiquitets Rijtaren Mons. Ulf Christophersson till dess rätta form och likhet afritat hafwer.» — Ennes (*Underrättelser om det gamla fylkeskonungariket Finnheten* s. 44) anger stenens plats: »Wid Bjurbecks bro 3/8 mil från Forssheda, på vägen åt Bredaryd, i norra Landswägs-kanten, står en lutande Runsten.» — Platsen är med all säkerhet den ursprungliga, och Wieselgrens uppgift, att stenen flyttats till bron från skogen, förefaller ha tillkommit genom något missförstånd.

När Allvin undersökte stenen 1846, var den kullfallen men restes av honom; 1870 lutade den starkt och hade sjunkit djupt, varför Djurklou lät räta upp den. Friberg antecknade

1886: »Runstenen i Bredaryds sn står alldeles invid vägen och lutar starkt bakåt. Behöfver omsättas äfven därför, att nedre runorna stå nere i marken, oåtkomliga, utan att jorden undangräfves. Tyckes vara af intresse, men runorna delvis alldeles utplånade. Troligen har stenen länge legat kullfallen. Påstås flera gånger ha rests.» En anteckning av Friberg från 1917 lyder: »E. Hansson i Forsheda har rest stenen för 15 kr, så att den nu står, väl fäst vid sin långa rot, på andra sidan om diket, men samma vägsida.»

Stenen är 184 cm hög, 150 cm bred. Runorna äro 14 cm höga.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter äldre läsningar):

ufakrs × s[a]ti × stin × posi × eftir × uta × sun sin × harpa [k]u . . . n × triķ - u - [f]arp
1 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50

Úfeigr setti stein þenna eftir Odda, sun sinn, harða gó(ð)a(n) dreng. (D)ó (i) ferð (?).

Ovåg satte denna sten efter Udde, sin son, en mycket god ung man. Dog under resa (?).

Till läsningen: 1 u, som till större delen är bevarat, har ej observerats förrän av Friberg 1886. Av 2 f är nedre delen avstött. Av 5 r synes hst och ett litet fragment av högra bst. 6 s har kommit till genom en felrättning: nästa ord börjar med s. Av runan 8 synes endast huvudstavens övre del. Friberg och v. Friesen ha noterat lika mycket som jag, men Vistrand har även sett en a-bst, vilket överensstämmer med Christoffersons läsning. Runan 19 är e; hst är svagt synlig, punkten tydlig. Av 23 r framträder hst klart, den högra bst ottydligt. De runor, som äro ristade på det fristående inskriftsbandet mitt på stenen, äro delvis svårt skadade. Av

första ordet ser jag en **u**-bst längst ned, runan 39, och på något avstånd därifrån ett **n**, hst och vänstra delen av bst. I *Bautil* synes av detta ord endast **n**, Vistrand har även sett ett **k** före **u**, alltså **ku ... n**. Friberg såg bst till ett **k**. Att här stått **kupan** kan anses säkert. Efter 41–42 **tr** ser jag en kort, vertikal stav utgående från övre marglinjen. Den svarar mot det **i**, som Christofferson läst här och vilket iakttagits även av v. Friesen. Vistrand har genom streckning antytt ett svagt synligt **i**, och Friberg har utom fragmentet vid övre marglinjen även ritat ett dylikt vid den nedre. Av 44 **k** synes hst. Christofferson har ej sett mera, ej heller Vistrand, men Friberg har sett så gott som hela bst, v. Friesen toppen av denna. Den lilla fåra vid övre marglinjen, som finns till höger om hst, förefaller i sitt nuvarande skick ej huggen, men intet hindrar, att bst kan ha gått här. Runan 45 är en tydlig hst. Till höger om denna är en knöl i stenen, och ganska långt till höger därom står 46 **u**. Efter två fragmentariska, vertikala stavar följa så 49–50 **ar**. Den följande vertikala staven har uppfattats som **i** men förefaller snarare höra till inramningen. Till höger om detta streck är på marglinjen under korset ristad en båge, liknande en **p**-bst. I *Bautil* äro runorna efter nr 45 **u-rari**, hos Djurklou **uifari**. Även Friberg har antytt ett **f** före 49 **a**.

1–5 **ufaka** är rsv. *Ofagr* eller *Ovagr*, en sidoförm till det vanliga mansnamnet *Ofeigr*. Det finnvedska sockennamnet Voxtorp skrives *ouaxthorp* DS 294 (år 1236–1238), *Owaxthorp* DS 912 (år 1286) DS 1010 (år 1290). Efter rsv. tid är *Ovagr* liksom *Ofeigr* sällsynt. I diplomerna förekommer enl. Lundgren o. Brate av det förstnämnda endast ett belägg *Ouagus Resa* i det ovan citerade DS 294 (år 1236–1238) från Östbo hd.

7–10 **s[ati]**. Verben *setia* och *reisa* med *stein* (eller *kumbl*) som objekt växla i inskrifterna med tydlig övertikt för det sistnämnda. I hela Småland förekommer *reisa* i 43 fall, *setia* i 25, i Danmark finnas 90 *reisa* och 30 *setia*, i Östergötland 93 *reisa* mot endast 10 *setia*. Det sistnämnda verbet är således icke ovanligt på danskt och gotiskt område. Norr om Östergötland förekommer det mycket sällan. I Södermanland förekomma 206 *reisa* och 2 *setia*. I de inskrifter, som ingå i E. Wessén och S. B. F. Jansson: *Upplands runinskrifter* 1–4, förekomma över 500 fall av *reisa* och endast 4 av *setia*.

24–26 **uta** är ack. av rsv. *Uddi*. Nom. **uti** föreligger på Sm 155. Enstaka exempel finnas i andra landskap. I diplomerna är det »tämmligen vanligt» (Lundgren o. Brate). I fda. finnas enstaka exempel, på Island är *Oddi* ganska vanligt.

Som bestämning till *Odda*, *sun sinn*, har följt den välkända frasen *harða góðan dreng*. Beträffande *þegn* och *drengr* i runinskrifterna se s. 109. Bland senare uttalanden om de ifrågavarande ordens betydelse se L. Jacobsen och E. Moltke: *Danmarks Runeindskrifter* (1942) sp. 643, H. Kuhn i *Festskrift till J. Sahlgren* (1944) s. 105, K. M. Nielsen i *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed* 1945 s. 111 och P. J. Jørgensen: *Dansk retshistorie* (1947) s. 206.

Till tolkning av inskriftens avslutning **-u-[f]arp** må följande förslag framställas. Ristaren kan ha avsett att rista *dó i ferð*, men han har hoppat över **p** och korrigerat felet genom att sätta en **p**-bistav på ramlinjen under korset. Jfr **hon × toþr × i faru** Vs 11 (Grällsta, Kila sn).

49. Burseryds kyrka.

Pl. 42.

Litteratur: L 1990. P. Gasslander: Berättelse om Burseryd i S. L. Gahm-Perssons Archivum Smolandicum (hs i Växjö Stifts- och landsbibl.) 4 nr 172; S. Rogberg och E. Ruda: Historisk beskrifning om Småland (1770) s. 561; B. A. Ennes F m 61 (hs i KB); N. H. Sjöborg: Samlingar för Nordens fornälskare 1 (1822) s. 28, 2 (1824) s. 21; J. G. Liljegren o. C. G. Brunius: Nordiska fornlemningar (1823) kap. 4; Kyrkoinventarium den 10/9 1829 (ATA); J. G. Liljegren: Runlära (1832) s. 166; J. E. Lagergren: Handlingar om Småland, M 104: 14 (hs i KB); J. Forsander: Anteckningar rörande Småland (hs i Växjö Stifts- och landsbibl.) 3 ark 61; P. Wieselgren: Ny Smålands beskrifning 3 (1846) s. 115; J. Allvin: Beskrifning öfver Västbo härad (1846) s. 74; N. G. Djurklou: Antiquariska resor i Östbo, Westbo och Mo härad 1870 (ATA) s. 7, 69, tr. i NSmMedd 8 (1926) s. 50, 86; P. Vistrand i Svenska Familj-journalen 1885 s. 176; H. Hildebrand: Sveriges medeltid 3 (1898–1903) s. 712; J. Rosengren m.fl.: Ny Smålands beskrifning, Västbo (1914) s. 144; A. Friberg: Anteckningar (NSmArk); O. v. Friesen i Fornvännen 1919 s. 120, i C. O. Arcadius, G. Virdestam m.fl.: Växjö stifts herdaminne 5 (1931) s. 132; R. Lind-